

## รู้จักกับไวรัสตับอักเสบ ซี

### HEPATITIS C VIRUS : HCV

#### จุฬามาศ เทพชัยศรี\*

โรคตับอักเสบจากเชื้อไวรัส เป็นโรคที่พบทั่วไป ลักษณะอาการทางคลินิกคล้ายคลึงกัน มีสาเหตุเกิดจากไวรัสหลายชนิด บางชนิดมีการติดเชื้อไวรัสทั่วร่างกายแล้ว จึงมีการแพร่กระจายเชื้อไปที่ตับ ทำให้เกิดอาการตับอักเสบด้วย ตัวอย่างไวรัส เช่น ไวรัสที่ทำให้เกิดเริม (Herpes simplex virus) ไวรัสที่ทำให้เกิดไข้เหลือง (Yellow fever virus) ไวรัสที่ทำให้เกิดหัดเยอรมัน (Rubella virus) เป็นต้น แต่ไวรัสที่เป็นสาเหตุของโรคตับอักเสบโดยตรง ที่สำคัญมี 5 ชนิด คือ

- ไวรัสตับอักเสบ เอ (Hepatitis A virus, HAV)
- ไวรัสตับอักเสบ บี (Hepatitis B virus, HBV)
- ไวรัสตับอักเสบ ซี (Hepatitis C virus, HCV)
- ไวรัสตับอักเสบ ดี (Hepatitis D virus, HDV หรือ deltavirus) พบติดเชื้อร่วมกับไวรัสตับอักเสบ บี

ไม่สามารถติดเชื้อได้โดยลำพัง

- ไวรัสตับอักเสบ อี (Hepatitis E virus, HEV)

คุณสมบัติต่างๆ ของไวรัสทั้ง 5 ชนิดนี้ มีความเหมือนกันและความแตกต่างกันดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 เปรียบเทียบคุณสมบัติของไวรัสตับอักเสบ 5 ชนิด

คุณสมบัติ	HAV	HBV	HCV	HDV	HEV
วงศ์ของไวรัส	Picomaviridae	Hepadnaviridae	Flaviviridae	Deltavirus	Caliciviridae
การติดต่อ	การกิน	ทางเลือด เพศสัมพันธ์	ทางเลือด เพศสัมพันธ์	ทางเลือด	การกิน
โรคเฉียบพลัน	ไม่รุนแรง / ปานกลาง	ปานกลาง	ไม่รุนแรง / ปานกลาง	รุนแรง	รุนแรงในหญิงมี ครรภ์
การวินิจฉัยโรค โดยการตรวจซีรัม	พบ IgM	พบ HBsAg	พบ IgM	พบ IgM	พบ IgM
การเป็นพาหะ เรื้อรัง	ไม่เป็น	เป็น (ร้อยละ 5 - 10)	เป็น (ร้อยละ 50)	เป็น (> ร้อยละ 50)	ไม่เป็น
ตับอักเสบเรื้อรัง ตับแข็ง	ไม่เป็น	เป็น (ร้อยละ 1-5)	เป็น (ร้อยละ 20)	เป็น (> ร้อยละ 50)	ไม่เป็น
มะเร็งตับ	ไม่เป็น	เป็น	เป็น	ไม่เป็น	ไม่เป็น

\* รองศาสตราจารย์ ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จากตาราง 1 จะเห็นได้ว่า HAV และ HEV ติดต่อโดยการกิน คือเชื้อออกจากร่างกายผู้ป่วยโดยปนไปกับอุจจาระ และเข้าสู่ร่างกายทางปาก แต่ HBV, HCV และ HDV ติดต่อโดยทางเลือด และทางเพศสัมพันธ์ และทั้ง HBV, HCV และ HDV ก็เป็นไวรัสที่ทำให้เกิดโรคเรื้อรังด้วย

ในบทความนี้ จะกล่าวเฉพาะไวรัสตับอักเสบ ซี ซึ่งเป็นไวรัสชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญ

### ไวรัสตับอักเสบ ซี : Hepatitis C virus (HCV)

ไวรัสตับอักเสบ ซี และ อี ในอดีตถูกเรียกรวมกันว่า ไวรัสตับอักเสบ ไม่ใช่เอ-ไม่ใช่บี (non-A, non-B) ทั้งนี้เพราะพบว่า ผู้ป่วยตับอักเสบในอดีตหลังจากการได้รับเลือดที่ตรวจกรองหาเชื้อไวรัสตับอักเสบ เอ และ ไวรัสตับอักเสบ บี แล้ว ผู้รับเลือดบางคนยังเกิดอาการตับอักเสบได้อีก จนกระทั่งในปี พ.ศ.2532 จึงพบว่า ไวรัสตับอักเสบ ซี (HCV) เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดตับอักเสบ และเกิดภาวะตับแข็ง พบไวรัสตับอักเสบ ซี ทั่วโลก ความรุนแรงของเชื้อไวรัสชนิดนี้คือ ทำให้เกิดตับอักเสบเรื้อรังมากกว่าชนิดอื่น

#### ไวรัสตับอักเสบ ซี คืออะไร

ไวรัสตับอักเสบ ซี จัดเป็นไวรัสที่อยู่ในวงศ์ Flaviviridae ซึ่งเป็นวงศ์เดียวกับไวรัสที่ทำให้เกิดโรคไข้เหลือง (Yellow fever) และไข้เลือดออก (Dengue) มีขนาด 40-50 นาโนเมตร ยีนโนมเป็น RNA สายเดี่ยว มีเปลือกหุ้ม (Envelope) มีเอนไซม์และโปรตีนหลายชนิดที่ใช้ในการเพิ่มจำนวนในเซลล์ของร่างกายโดยเฉพาะอย่างยิ่งเซลล์ตับ ไวรัสตับอักเสบ ซี แบ่งออกเป็นชนิดย่อยๆ ได้อีกอย่างน้อย 6 ชนิด ตามลักษณะของยีนส์ (genotypes) และถึงแม้จะเป็น genotype เดียวกัน ก็ยังอาจจะมีการเปลี่ยนแปลง (variations) เป็นชนิดย่อยลงไปอีก (subtypes) เช่น เป็น 1a และ 1b เป็นต้น และปัจจุบันพบว่ามียังอย่างน้อย 50 subtypes ในประเทศสหรัฐอเมริกาพบ genotype 1 ได้บ่อยกว่าชนิดอื่น แต่ในประเทศไทยมักพบ genotype 3 และ 6 การวินิจฉัยได้ว่าผู้ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบ ซี เป็นการติดเชื้อชนิดใด จะมีประโยชน์ในเรื่องของการให้การรักษาโดยแพทย์

#### ไวรัสตับอักเสบ ซี ติดต่อกันอย่างไร

เชื้อ HCV ติดต่อได้หลายทาง คือ

- โดยทางเลือดและผลิตภัณฑ์เลือด โดยเฉพาะได้รับก่อนปี พ.ศ.2535 เพราะยังไม่มียูนิทการตรวจหาเชื้อไวรัสดังกล่าว
- การใช้เข็มฉีดยาร่วมกันในพวกเสพยาเสพติด การฉีดยาที่ไม่ได้ดำเนินการโดยแพทย์หรือบุคลากรที่มีความรู้เพียงพอ เช่น การให้หมอนัดฉีดยา
- อุบัติเหตุจากการถูกเข็มที่ปนเปื้อนเชื้อที่มุดำ ในบุคลากรทางการแพทย์
- การผ่าตัด ปลุกถ่าย หรือเปลี่ยนอวัยวะ
- การล้างไตติดต่อกันเป็นเวลานาน
- การสัก เจาะหู ผ่าเข็ม ตัดและตกแต่งเล็บ โกนหนวด โดยอุปกรณ์ที่ปนเปื้อนเชื้อ
- จากมารดาไปสู่ทารก พบในทารกประมาณร้อยละ 4 จากมารดาที่ติดเชื้อ HCV (ซึ่งน้อยกว่าการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบ บี)
- ทางเพศสัมพันธ์ พบน้อย สาเหตุจากการไม่ใช้ถุงยางอนามัย พบได้ในพวกกรักร่วมเพศ

และพวกที่มีเพศสัมพันธ์สำส่อน

#### กิจกรรมใดที่ไม่ทำให้เกิดการติดเชื้อ HCV

- การรับประทานอาหารหรือน้ำ
- การใช้ถ้วย จาน ชาม ช้อน ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อ
- การไอ การจาม การสัมผัสกับผู้ติดเชื้อ
- การให้นมมารดาแก่บุตร

#### พาหะนำโรค

ไม่พบว่ามีการแพร่กระจายเชื้อโดยยุงหรือแมลงใดๆ

#### เชื้อไวรัสตับอักเสบ ซี อยู่ภายนอกร่างกายได้นานเพียงใด

เชื้อไวรัสตับอักเสบ ซี อยู่ภายนอกร่างกายที่อุณหภูมิห้องได้นานอย่างน้อย 16 ชั่วโมง แต่มักจะ

ถูกทำลายได้ภายในเวลา 4 วัน

#### ผู้ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบ ซี แล้วจะเป็นอย่างไร

ประมาณร้อยละ 15 – 25 ของผู้ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบ ซี จะสามารถกำจัดไวรัสให้หมดไปจากร่างกายโดยไม่ต้องรับการรักษา และไม่เป็นตับอักเสบแบบเรื้อรังด้วย ส่วนอีกร้อยละ 75 – 85 จะกลายเป็นตับอักเสบเรื้อรัง

#### นานเท่าใดกว่าจะปรากฏอาการ

หลังจากได้รับเชื้อแล้ว ประมาณ 6 – 7 สัปดาห์จะมีอาการปรากฏ แต่อาจจะเร็วหรือยาวนานกว่านั้น คือจาก 2 สัปดาห์ – 6 เดือน อย่างไรก็ตาม มีบางคนติดเชื้อแล้ว แต่ก็ไม่มีอาการปรากฏ

#### อาการของโรคไวรัสตับอักเสบ ซี

พบได้หลายแบบ ได้แก่

- แบบไม่มีอาการ : พบเป็นส่วนใหญ่ของผู้ที่ติดเชื้อ แต่ผู้ที่ไม่มีอาการนี้ สามารถแพร่เชื้อไปสู่ผู้อื่นได้ทางการติดต่อดังกล่าวข้างต้น

- อาการตับอักเสบเฉียบพลัน : หลังจากที่ได้รับเชื้อ พบว่าผู้ป่วยมักมีอาการตับอักเสบเป็นเวลาประมาณ 6 เดือน อาการที่ปรากฏได้แก่ ปวดท้องทางด้านบนขวา ท้องมาน อุจจาระมีสีซีดหรือ (บริเวณตับ) เป็นสีโคลน ปัสสาวะมีสีเข้ม อ่อนเพลีย เป็นไข้ คันตามลำตัว ตัวเหลือง ตาเหลือง เบื่ออาหาร คลื่นไส้ (พบน้อย) อาเจียน และผู้ป่วยส่วนใหญ่จะกลายเป็นตับอักเสบแบบเรื้อรัง

- ตับอักเสบแบบเรื้อรัง : ผู้ป่วยมีการติดเชื้อยาวนาน ไม่สามารถกำจัดไวรัสออกไปจากร่างกายได้ ผู้ป่วยส่วนใหญ่มักไม่มีอาการ แต่บางรายมีอาการเหนื่อย อ่อนเพลีย ไม่มีแรง มีนงง ตับและม้ามโต ท้องมาน ตัวเหลือง ตาเหลือง ผู้ป่วยที่เป็นตับอักเสบแบบเรื้อรังที่ไม่มีอาการเป็นเวลาหลายปี จะก่อให้เกิดปัญหาที่ร้ายแรงตามมา คือ ตับแข็ง ทำให้ตับไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ จนถึงสภาพตับเสื่อมและตับวายในที่สุดพบร้อยละ 1 หรือน้อยกว่า นอกจากนี้ผู้ป่วยจำนวนหนึ่งยังอาจเป็นมะเร็งตับได้ด้วย

ประมาณว่า จากจำนวนผู้ป่วยที่ติดเชื้อไวรัสตับอักเสบ ซี แบบยาวนาน 100 คนนั้น 75 – 85 คน จะเป็นโรคไวรัสตับอักเสบ ซี แบบเรื้อรัง (Chronic hepatitis C virus infection) ในจำนวนนี้ 60 – 70 คน จะเป็น

โรคตับที่เรื้อรัง (Chronic liver disease) 5 – 20 คน จะเป็นโรคตับแข็ง (cirrhosis) ภายใน 20 – 30 ปี และ 1 – 5 คนจะตายด้วยโรคตับแข็ง (Cirrhosis) หรือมะเร็งตับ (Liver cancer)

#### จะทราบได้อย่างไรว่ามีการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี

หลังจากได้รับเชื้อแล้ว ประมาณ 4 – 10 สัปดาห์ จะสามารถตรวจพบแอนติบอดีที่มีความเฉพาะต่อเชื้อไวรัส (Anti-HCV) ได้ในเลือด และมากกว่าร้อยละ 97 ของผู้ที่ติดเชื้อ จะสามารถตรวจพบ Anti-HCV หลังจากได้รับเชื้อมาแล้ว 6 เดือน หากผลการทดสอบเป็นบวก จะต้องทำการทดสอบซ้ำด้วยวิธีอื่น ได้แก่ การตรวจหาสารพันธุกรรม (RNA) โดยตรง เพื่อยืนยันการมีเชื้ออยู่ในร่างกาย (กรณีติดเชื้อแล้วหายได้เอง จะตรวจไม่พบ HCV RNA) สำหรับผู้ที่ติดเชื้อแล้ว การเจาะเลือดหาระดับเอนไซม์ AST (SGOT) และ ALT (SGPT) จะทราบระดับความรุนแรงของการอักเสบของตับ อย่างไรก็ตาม พบได้บ่อยที่ผู้ป่วยเรื้อรังมีระดับเอนไซม์ขึ้นๆ ลงๆ และลดลงจนเกือบเป็นค่าปกติ ทั้งๆ ที่ยังคงเป็นโรคตับอักเสบบีเรื้อรังอยู่ในบางกรณีของการรักษา อาจมีการตัดชิ้นเนื้อตับมาตรวจทางด้านพยาธิวิทยา ซึ่งจากพยาธิสภาพของเซลล์ตับ ก็จะบอกได้ว่าเป็นตับอักเสบบีเรื้อรังชนิดใด สำหรับผู้ที่ไม่มีอาการ มีข้อแนะนำว่า ในการตรวจร่างกายประจำปี ถ้าตรวจพบว่ามีผลการทำงานของตับผิดปกติ เช่น เอนไซม์ AST (SGOT) และ ALT (SGPT) สูงกว่าปกติ ควรมีการตรวจหาว่ามี การติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีหรือไม่ โดยเฉพาะถ้ามีปัจจัยเสี่ยงจากการติดต่อโรคดังกล่าวมาแล้ว ยังมีความจำเป็นต้องตรวจวินิจฉัยให้ชัดเจน

#### มีวิธีการรักษาอย่างไร

เนื่องจากผู้ป่วยไวรัสตับอักเสบบี แบบเฉียบพลัน มักไม่แสดงอาการ ผู้ติดเชื้อจึงมักไม่ได้รับการรักษาใดๆ แต่ถ้ามีอาการแสดงของการอักเสบแบบเฉียบพลัน การรักษาสวนใหญ่จะรักษาตามอาการ เช่น ถ้าอ่อนเพลีย ก็ให้พักผ่อนมากๆ ไม่นอนดึก หลีกเลี่ยงอาหารมัน ในขณะที่มีอาการของตับอักเสบบี และเมื่อตับอักเสบบีดีขึ้น ก็เริ่มรับประทานอาหารได้ตามปกติ นอกจากนี้ ควรวิตามิน อาหารเสริม สมุนไพร หรือยาต่างๆ ที่แพทย์ไม่ได้สั่ง งดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิด และควรฉีดวัคซีนป้องกันไวรัสตับอักเสบบี เอ และบี เพื่อป้องกันการติดเชื้อสองชนิดนี้ร่วมด้วย

สำหรับการรักษาผู้ป่วยไวรัสตับอักเสบบี แบบเรื้อรัง ปัจจุบัน แพทย์จะใช้ยา 2 ชนิด คือยาฉีดในกลุ่มอินเตอร์เฟอรอน (Interferon) ร่วมกับยากินไรบาวิริน Ribavirin การรักษาต้องทำการโดยแพทย์ เพราะยาทั้งสองชนิดมีผลข้างเคียงสูง และอาจจะให้ผลดีในการรักษาแตกต่างกันไปในผู้ป่วยแต่ละคน การรักษามุ่งหวังที่จะกำจัดเชื้อให้หมดไปจากร่างกาย ลดความเสี่ยงของการเป็นตับแข็ง และการเป็นมะเร็งตับภายหลัง

#### วัคซีนป้องกันไวรัสตับอักเสบบี มีหรือไม่

ปัจจุบันยังไม่มีวัคซีนป้องกันที่เฉพาะโรค

#### จะป้องกันไวรัสตับอักเสบบี อย่างไร

การป้องกันการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีที่สำคัญ คือ หลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อ โดยเฉพาะหลีกเลี่ยงการสัมผัสเลือดของผู้อื่น ได้แก่ ไม่ใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน ไม่ใช้อุปกรณ์ต่างๆ เหล่านี้ร่วมกัน เช่น มีดโกนหนวด อุปกรณ์ในการสัก ตัดเล็บ (หรือแม้แต่แปรงสีฟัน เพราะอาจมีเลือดติดมากับแปรงสีฟัน) ให้สวมถุงมือเมื่อต้องสัมผัสกับเลือดผู้อื่น หลีกเลี่ยงการเที่ยวสำส่อนทางเพศ แต่หากจะมีเพศสัมพันธ์หลายคน ให้ใช้ถุงยางอนามัย และถ้าเป็นไวรัสตับอักเสบบี ห้ามบริจาคเลือดโดยเด็ดขาด

## เอกสารอ้างอิง

- จุฑามาศ เทพชัยศรี .2542. เอกสารคำสอนวิชา สข 214 จุลชีวิวิทยาในทางสาธารณสุข กรุงเทพฯ .: ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทวีศักดิ์ แทนวันดี .2553, กันยายน 12. *มารู้จักไวรัสตับอักเสบบี กันเถอะ* .สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2555, จาก <http://www.si.mahidol.ac.th/sidoctor/e-pl/article/detail.asp?id=369>
- โรงพยาบาลพระรามเก้า .2553, มิถุนายน 11. *Hepatitis C แนะนำไวรัสตับอักเสบบี* .สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2555 จาก [http://www.praram.9com/th/article\\_detail.php?id=177](http://www.praram.9com/th/article_detail.php?id=177)
- Centers for Diseases control and Prevention. 2012. *Hepatitis C FAQs for Health Professionals*. Retrieved April 10, 2012, from <http://www.cdc.gov/hepatitis/HCV/HCVfaq.htm>
- Centers for Diseases control and Prevention. 2012. *Hepatitis C Information for Public*. Retrieved April 10, 2012, from <http://www.cdc.gov/hepatitis/C/index.htm>
- Department of Health, Victoria, Australia. 2012. *Hepatitis C – the facts – Infectious Diseases Epidemiology and Surveillance*. Retrieved April 10, 2012, from <http://ideas.health.vic.gov.au/diseases/hepatitis-c.asp>
- Media Center, World Health Organization. (2011, June). *Hepatitis C Fact Sheets N<sup>o</sup> 164*. Retrieved April 10, 2012, from <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs/164en/index.html>
- Medline Plus, National Library of Medicine, National Institute of Health. (2011, October 10). *Hepatitis C*. Retrieved April 10, 2012, from <http://www.nlm.nih.gov/medlineplus/ency/article/000284htm>
- Suresha Rajaguru and Mary D Nettleman. 2012. *Hepatitis C Infection*. Retrieved April 10, 2012, from [http://www.medicinenet.com/hepatitis\\_c/article.htm](http://www.medicinenet.com/hepatitis_c/article.htm)